

Eesti Majandus

Tööstuse, kaubanduse ja rahanduse ajakiri

5. köide Tallinnas, teisipäeval, 19. augustil 1924 Nr. 32 (76)

Sisu:

Toimetuse kommentaar

Homo oeconomicus: Eesti Tarvitajateühisuste
Keskühisuse kasvamisest

M. Martina: Kaheksatunnilise tööpäeva küsimus
töökongressil

Sise- ja väljamaa kroonika

Teated ettevõtete tegevusest

Isiklikud teated.

Raha- ja kaubaturu ülevaated

Ilmub kord nädalas

Väljaandja: Eesti Majanduspoliitiline Selts, Tallinnas

EESTI MAJANDUS

Tööstuse, kaubanduse ja rahanduse ajakiri
ilmub Eesti Majanduspoliitilise Seltsi väljaandel
kord nädalas

Vastutav toimetaja N. KÖSTNER

Ainukene majandusline eri-ajakiri Eestis

Juhtkirjad paremate Eesti asjatundjate sulest
Laialdane majandusline informatsioon sise- ja
väljamaalt

Eesti konsulaar- ja kaubandusliste esitajate aru-
anded

Igale ärimehel tarvilikud praktilised teated kau-
banduse, tööstuse ja rahanduse alalt

Ärisse puutuvad juriidilised teated

**Ajakiri ilmub kaubandus-tööstusmi-
nisteeriumi, Tallinna Börse-komitee,
Pankade Nõukogu ja Vabrikantide
ühisuse toetusel**

Tellimise hind: aastas Emk. 1000.- Väljamaale 2000.-
pooles " " 500.- " 1000.-

Toimetus: Pikk tän. 40, Tallinnas, tel. 29-39

Tallitus: Lai tän. 38, Graafiline Ühing „Kiri“, tel. 18-66

EESTI MAJANDUS

TÖÖSTUSE, KAUBANDUSE JA RAHANDUSE AJAKIRI

Tellimise hind: aastas Emk. 1000.— Väljamaale Emk. 2000.—
pooleaastas „ 500.— „ „ 1000.—

Toimetus: Pikk tän. 40, Tallinnas, tel. 29-39 Talitus: Lai tän. 38, Graafiline Ühing „Kiri“. Telef. 18-66

5. köide. Tallinnas, teisipäeval, 19. augustil 1924. Nr. 32 (76)

Sisu: Toimetuse kommentaar. Homo oeconomicus: Eesti Tarvitajatühisuste Keskühisuse kasvamisest. M. Martina: Kaheksatunnilise tööpäeva küsimus töökongressil. Valitsuste esitajate seletused. Teated ettevõtete tegevusest. Sise- ja väljamaa kroonika. Isiklikud teated. Raha- ja kaubaturu ülevaated.

Tallinnas, 18. augustil 1924.

Rahaministri rahaminister ajakirjanikke interview. jutule ja ütles muu seas:

„On olemas tundemärkisid, nagu oleks meie oma jõududega marga-kriisist jagu saamas. Kui palju niisugusel optimismil alust, näitab lähem tulevik.

Selgitades, missugused abinõud siin kaasa on mõjunud, tähendaksin ma järgmiste asjaolude peale.

1) Riigikassal on suure jõupingutusega korda läinud eelarve täitmist tasakaalus hoida riigi sissetulekutega;

2) Eesti Pank ei ole küllalt suutnud oma laenude summat kokku tõmmata, kuid teatavad tervenemise tundemärgid on ka seal olemas: üldine raha tsirkulatsioon on väjunud alla 3 miljardi;

3) Meie põllumajanduse väljavaated on osalt väga head, üldiselt aga vististi täiesti rahuldavad ja

4) Võlgade valoriseerimine pankade poolt on suurel hulgal nendest, kes marga langemisest otsekohest kasu oleks saanud, põhjuse võtnud sellele langetamisele kaasa mõjuda.

Etteheited ajakirjanduses.

Tollisid on ootamatult tõstetud, mis elukalliduse peale on mõjunud ja üksikutele äriimeestele võimaluse annud rohkem teenida.

Tollide tõstmine võib kindlasti üksikutele aladel elukallidust tõsta. Kuid meie oludes

oli tollide tõstmine abinõuks meie kaubabilansi parandamiseks — ja vististi abinõuks, mis oma mõju avaldamata ei jät nud. Kui tollide tõstmise kavatsus aegsasti äriimeeste ringkondades teada, oleks tema kasu palju väiksem, sest ülejäänud aega kasutatakse kindlasti suurema hulga kauba sisseveoks vanade tollidega.

Et tollide tõstmisega üksikud ärid, kel suuremad tagavarad, ootamata kasu võivad saada, on selge, kuid sellega tuleb kui mõõdamineva paratamatusega arvestada — üldiselt mõjuvat abinõu selle pahe vastu ei leidu.

On kõiksugu kavasid, mis üksikutele lahku lähevad.

Et kavasid tehakse, on väga hea. See näitab, et seltskond ise tervenemise kallal tööle on hakanud. Et sellest suurt kõmu oleks tehtud, ei ole vististi mitte õige. Majanduspoliitikat ajab vabariigi valitsus, ja keegi pole veel näidanud, et tema korraldused ja määrused kavakindlad poleks olnud.

Võib olla et kõik korraldused ei ole neid tagajärgi annud, mis loodeti. Kuid majanduselus on see paratamata nähtus. Majanduselu ei ole masin, mis täpselt töötab, kus kõik ette teada ja ette näha on.

Kui arvata oli, et Eesti Pangal korda läheb teataval määral laenusid kokku tõmmata, siis ei võinud kahtlust olla, et see läbiviidav on: igal pangal, eriti emissiooni pangal, peab see võimalus olema. Kui siin aga raskused ette tulid, siis ei tule sel-

les mitte praeguse majanduspoliitika äpardust näha, vaid seda, et niisugune kokkutoimimine meie oludes, mille juured palju sügavamale ulatavad kui praeguse valitsuse tegevus, rohkem aega ja võib olla rohkem sihikindlust nõuab.

Loomulik ja igaühele arusaadav peaks olema, et kui ühe abinõu läbiviimisel raskused tekkivad, siis ka kohe teisi abiks otsitakse.

Praegune valitsus ei ole kunagi välislaenu tarvidust eitanud, oli aga seisukohal, et teda raske on saada. Et valitsus aga laenu saamiseks kõik peab tegema, oli algusest saadik päris kindel. Kahjuks on aga meie ajakirjandus siin terve aeg sel teel kõikaid ette visanud, sest igal arusaajal inimesel on teada, et laenu asjus läbivõtmise aeg kõige õrnem aeg on. Laenu ei saa ju meie vabariigi valitsus ilma riigikoguta teha, see tähendab, kui läbivõtmised tagajärgi on annud, siis tulevad nad avalikule hindamisele ja otsustamisele.

Valoriseerimine.

Nagu alguses öeldud, on kindel et valoriseerimine tagajärgi on annud.

Valoriseerimisel on esialgul kaks mõtet:

Kindlustada meie krediitulusid, mis siamaani ainult laenusaja kasuks olid loodud. Sellepärast puudus inimestel, kes normaal-oludes raha korjasid, selleks tahtmine, sest nad on mitu korda oma korjatud rahast ilma jäänud. Eriti oli aga tähtis riigi huvisid kaitsta, sest just riik on kõige suuremad summad välja laenanud, sealjuures suure osa oma kullatagavaras, kokku üle 5 miljardi marga.

Teiseks tahab valoriseerimine nendelt, kel suured kohustused kanda, võtta huvi selleks, et Eesti marka alla viia.

Juba praegu võib ütelda, et üldiselt valoriseerimine on korda läinud neis piirides, nagu siin esialgselt üles seati. Paarist sajast kontost Eesti Pangas on 150 valoriseeritud.

Üksikud ringkonnad töötavad küll vastu, lootes oma poliitilise mõju peale, et vähemalt nende valoriseerimist nurja ajada.

Siin tuuakse kõiksugu põhjusi ette.

Olla mingisugune Balti eraseaduse paragrahv, mis valoriseerimist takistada. Selle paragrahvi jätvavad aga mehed, kes temast räägivad, nimetamata. Siis öeldakse, valoriseerimine ei olla õiglane. Näituseks tuuakse ette E. T. K. ja Tallinna metallivabrikuid. Meie teada on E. T. K. oma kontod valoriseerinud ja sealt poolt suure-

maid kaebtusi kuulda pole olnud. Tallinna metallivabrikute rahulolematuse on aga arusaadav. Kui nemad vale kalkulatsioonide põhjal on suuremaid võlgasi teinud ja seda Eesti riigi rahadest, siis on riigi kohus neid summasid täies väärtuses sisse nõuda.

Et valoriseerimise kava teoreetiliselt ei saanud täpselt ette ära määrata, on selge. Asja tegelik lahendamine on konarlused kõrvaldanud.

Üksikute ringkondade „streik“, kui seda kusagil peaks kavatsetama, jääb vist küll tegelikult teostamata. Sest et ei suuda omale ka puhterakondlist valitsust ette kujutada, kes nii avalikult julgeks rahva kasud oma kasudele ohverdada.

Ajakirjanduses on veel räägitud kokkuleppesid erapankadega valuuta asjus ja valuuta odavamalt müümisest üksikutele ärimeestele. Kuna need mõlemad asjad Eesti Panga juhatuse algatusel on läbi viidud ja mõlemad juhatuse liikmed, kes asja korraldanud, Tallinnas ei viibi, puudub minul praegu võimalus selle kohta lähemaid teateid anda.

Valitsus on ka otsustanud põhimõttelikult väljaveost saadud välisvaluutat registreerida; väliskaubanduse kontrolli suhtes valitsusel mingisugust kavatsust ei ole.“

Selle interview toob „Vaba Maa“ ära pealkirja all „Majanduselu tervenemise tundemärgid“. Rahaministri interview esimesest osast on näha, et minister tervenemise tundemärka näeb ainult selles, et meie margakriisist üle oleme jõudmas ja nimetab põhjused, mis selleks kaasa on aidanud. Majanduselu kui niisuguse tervenemisest on jutt ainult ühel alal ja nimelt põllumajanduses. Muust läks minister omas jutuaajamises täiesti mööda ning lisas ainult küsimuse peale juure, et tema ka viimase aja veksliprotestide kasvamisest näeb teatud tervenemise tundemärki meie ärielus. Meie arvates on viimane seletus varajane. Meie ütleksime, et haigus on veksliprotestide näol „välja lõõnud“ ja nüüd tarvitab operaator oma nuga; kuid tervenemine ise võib algada alles pärast operatsiooni lõpetamist.

Marga kursi paranemise asjus tahaksime olla ministri seisukohal ja oleme seda arvamist ka enne ministri interview'd avaldanud. (E. M. Nr. 31). Kuid ka see arvamine on faktidega veel vähe põhjendatud ja tema tõestamist tuleb alles ära oodata. Nagu hiljem kuulus, on pööre valuutaturul, mis eelmineval nädalal sündis, peaaegselt tekkinud sellest, et paar eksportfirmat suure-

mad summad valuutat mustale börsele on visanud. See ajas kursid järsku alla, kuid nüüd on juba nädala päevad valuutapakumine õige väike. Ehk küll ka ostjad üsna tagasihoidlikud on, siiski kursid juba vähe tõusnud ja nüüd on täästi juhusest, kas ilmub varem suurem valuuta ostja või suurem müüja, et valuutaturul jälle suur lõinetus tekkiks, kas alla ehk üles. Turul puudub nimelt reguleeriv ventiiil — Eesti Pank, kes seni ei ole ostjana ega müüjana suuremal viisil esinenud.

Seisukorra stabiliseerimiseks peab Pank omale kusagilt suuremad valuutatagavarad saama. Läheb see korda välislaenu teel, siis võib marka kuni lähema suveni kindlustatuks pidada. Ei lähe see mitte korda, siis kestab endine kõikuv seisukord edasi, kus üksikud suuremad spekulandid seisukorra peremehed on.

Suurem osa ministri jutuajamisest on pühendatud etteheidete tagasitõrjumiseks tema majanduspoliitikal ajal kirjutanduses, kus juures tähepanelik lugeja kohe märkab, et ministri seletused sel alal on sihitud peaaesjalikult toimetuse kommentaari vastu „Eesti Majanduses“ Nr. 30. Muudest kriitilistest märkustest, millest ajal kirjutandus praegu kubiseb, läheb minister vaikides mööda.

Ilma et pikematesse vaielustesse astuda, peame siiski omaks kohuseks punkt-haaval interview selle osa peale vastata, sest et temas mitmed arusaamatused leiduvad, mis kergesti eksiarvamistele põhjust võivad anda.

Andes ülevaadet viimaste päevade majanduspoliitikast ei teinud meie mingisuguseid ettehteid, et tollisid ootamatult on tõstetud, vaid püüdsime ainult näidata, et see tõstmine sündis ilma tarviliku järellaalumisetä, kuidas ja missugusel määral seda teha ning missuguseid tagajärgi ühe ehk teise tollimäära tõstmine annab. Seda asjalugu ei lükka minister ümber ja ei püüa selle vastu vaieldagi. Meil on igatahes kuni tänaseni selgusetä, miks tolli tõsteti lühikeste vaheaegade järele kaks korda. Et teisel korral teatud korrektiivisid tehti esimese tollikõrgenduse arvatavates vigades, peaks küll selge olema igäüle, kes ainult nisu ja nisujahu tollide muutumist ühest tõstmisest teise jälgib. „E. M.“ põhimõttelik seisukoht tollikõrgenduste asjus on meie lugejatele teada ning ei ole tarvis selle juure tagasi pöörata. Niisama iääb ka ära oodata, kuipalju just tollide tõstmine meie kaubandusbilansi on parandanud ja kuipalju seda on teinud produktsiooni tõus (mida kõrged tollid ainult takistada võivad)

ja võib olla ka marga langemine viimastel kuudel ühenduses krediidikraani kinnikeeramisetä. Kui läinud poolaastal väliskaubanduse andmeid võrrelda 1923. aasta vastavate andmetega, siis on igatahes selge, et meie kaubandusbilans on paranenud sisseveo alal ainult umbes 100 milj. võrrä, väljaveo alal aga poole miljardi võrrä.

Ajal kirjutanduses kuuldavaks saanud etteheidete asjus, et üksikutele importööridele pärast tollide tõstmist endise kursiga suuremad summad valuutat välja on antud, juhatas minister asjast huvitatuid Eesti Panga juhatause poole, juure lisades, et asjaosalised kaks juhatusliiget praegu Tallinnas ei viibi. Jääb siis oodata nende seletusi, kui nad seda muidugi tarvilikuks peavad.

Mis puutub korraldustesse ja kokkulepetesse valuutaturu reguleerimise asjus, nii juhatab minister ka sel juhtumisel Eesti Panga juhatause poole. Nii jäävad meie sellekohased väited esialgul ümberükkmata.

Välislaenude asjas heidab minister ajal kirjutandusele ette, et see nende tegemisel teele kaikaid ette visanud. See on õige, kuid vaevalt on ajal kirjutandus selles süüdi, kui minister laenude tegemisel vahemehi valib, kes, lihtsalt õeldud, suud ei oska pidada ja oma kelkimisetä kõige rumalamatele kuulujuttudele teed valmistavad. Ajal kirjutandus on avaliku arvamise peegel ja sellepärast ei ole imestada, kui need kuulujutud ajal kirjutanduse veergudele teed leiavad.

Valoriseerimise vastu ei ole meie põhimõttelikult kunagi olnud. Oleme kirjutandus ainult selle valoriseerimise vastu, mida Eesti Pank 1. augustiks kavatses läbi viia. Kui minister ütleb, et valoriseerimine üldiselt korda on läinud, siis võime otse selle vastu tõendada, et valoriseerimist üleüldse senini veel ei ole olnud. Suur hulk arveid Eesti Pangas on nimeliselt küll 100 margaga kroon valoriseeritud, kuid meie kuulmist mööda võtab praegu Eesti Pank nende arvete katmiseks niihästi sularaha kui vekslid vastu arvates 100 marka üks kroon. Milles seisab siin valoriseerimine?

Arvatakse, et tegelikule valoriseerimisele asutakse 1. sept., kuid see on ainult kuulujutt, millest seni ametlikult teatatud ei ole. Praegune 100 margaline kurs Eesti Pangas on fiktsioon, kuid niisamasugune fiktsioon on ka krooni börskurs ja kogu Eesti Panga poolt käimapandud valoriseerimisaktsioonis valitseb seni veel niisugune segadus, et keegi ette ei või ütelda, missuguse kuju ta lõpuks

saab. „E. M.“ ei ole tahtnud mitte valoriseerimist nurja ajada, vaid on jõudumööda püüdnud nende vigade peale tähelepanu pöörata, mis sel alal senini tehtud on, ja rahuldustundega võime konstateerida, et nendest vigadest suur hulk ära on parandatud. Kuni tänaseni võib ainult ühte oletada: läheb Eesti Pangal korda marga kursi krooni vastu sajani alla viia, siis läheb temal ka valoriseerimine korda. Ei suuda ta seda mitte, siis võib kogu valoriseerimisaktsioon vette kukkuda. Valoriseerimise alguspäevaks Eesti Pangas võime ainult seda momenti lugeda, kui kroonisid tegeliku kursi järele hakatakse arvestama. Senini aga tähendavad 150 valoriseeritud arvet Eesti Pangas ainult seda, et 150 klienti nõusolekut on avaldanud nende arvete summades komma kahe koha võrra edasi viia ja saadud summad kroonideks nimetada. Sellegi operatsiooni tegemiseks ei ole Eesti Panga suuremad kliendid oma nõusolekut avaldanud.

Mis sellesse puutub, et valoriseerimine praegu huupi võetud kursiga mitte õiglase ei ole, siis jääme meie kindlasti selle arvamise juure. Meie poolt toodud näitused Eesti metallitööstuse, samuti ka E. T. K. kohta olid ainult näitused meie mõtte selgitamiseks, et ettevõtjad Eesti marga kursi langemisest mitte alati ei ole teeninud. On teada, et viimaste aastate jooksul niihästi äriettevõtete kui ka majade ja teiste liikumata varanduste hinnad on langenud. Praegu ei ole kellegil vististi võimalik oma liikumata ja liikuvat varandust selle hinna eest realiseerida, mis nad aasta või poolteise eest maksid. Niisama on kõik need, kes Pangast laenusid võtsid ja seda mitmesugustesse varandustesse mahutasid, üldiselt ennem kahju kui kasu saanud. Ja isegi need, kes saadud laenuid valuutaks ümber vahetasid, võivad vaevalt suurte kasudega rehkendada, sest marga langemise protsent ei kata vististi saadud laenude eest makstud protsenti.

Kui lepingusse tingimisi pannakse, mille täitmise võimata on, siis olla leping tühine. Ei ole raske ära näidata, et Eesti Pank just niisuguse tingimise tegi, kui ta 1. aug. arvete valoriseerimist nõudis, arvete maksmiseks 4–5 päeva aega andes. Eesti Panga konto-korrent arved olid selleks päevaks üle 2700 milj., kuna ringvoolus oli raha 2941 milj. Selge on, et selle summa kokkutõmbamine täiesti võimata oli ja nii võlgnikud sunnitud olid igale Eesti Panga tingimisele alla kirjutama.

Asjalugu, et Eesti Pank omavalitsuste laenuid valoriseerimisest välja on jätnud põhjendusega, et omavalitsused maksusid võtavad Eesti markades, näitab selgesti kui nõrkadel jalgadel omavoliline kursi määramine valoriseerimisel seisab. Omavalitsused tarvitasid ju laenusid samuti igasuguste ettevõtete teostamiseks, mis nüüd mingisuguse väärtusena alale on jäänud ja mis praegustes odavamates markades rohkem peaks maksma kui siis, kui vastavad investeerimised tehti. Missugune asjalik põhjus on eraettevõtjate kohta teist mõõdupuud tarvitada?

Mis puutub Eesti Panga klientide streigisse, siis oleme meie ainult selle võimalust alla kriipsutanud ja on meile täiesti teadmata, kas kusagil sellekohaseid kavatsusi olemas on. Ka see on tuleviku küsimus, sest nagu öeldud, ei ole meil krediite tegelikult veel valoriseeritud.

Eesti Tarvitajateühisuste Keskühisuse kasvamisest.

Homo oeconomicus.

E. T. K. avaldab oma aastaaruandes väärtuslikku materjaali oma enese ja Eesti ühistegevuse arenemisest, kuid teeb seda kahjuks nii läbitõotamata kujul, et vaate saamine väga raske on.

E. T. K. enese kasvamine, kui seda hinnata läbimüügi suuruse järele, on 1923. a. seisma jäänud, sest viimase 3 a. läbimüük oli:

1921. a.	886 milj.
1922. a.	1539 „
1923. a.	1213 „

Tema liigete arv on küll aasta jooksul 8 võrra kasvanud 255 pealt 263 peale, kuid ühisuste liigete arv, kelledest E. T. K. koos seisab, on samal ajal kahanenud ümarguselt 95000 pealt 89000 peale. Need andmed iseenesest ei ole aga mõduandvad.

E. T. K. kui keskorganisatsiooni tugevus oleneb tema üksikute liikmete edemisest ja tugevnemisest ja vahekorra kasvamisest ja tihenemisest E. T. K. ja üksikute liigete vahel. E. T. K. suur läbimüük 1922. a. võis olla juhuslik ja tulla isegi sellest, et E. T. K. oma otsekohesest ülesandest, olla sisseostu keskkohaks oma liigetele, kõrvale

kaldus. Tähtis on E. T. K. arenemise juures just küsimus, kui palju ta oma liikmeid varustada suutis. Selles asjas avaldatud statistilised andmed üksikute liigete üldiste läbimüükide ja E. T. K.-lt ostetud kauba hulga kohta, mis alamal avaldame, annavad vastuse selle küsimuse kohta (vaata tabel nr. 1). Selle korrelatsioonitabeli vaatlemisel ja võrdlemisel kolme läinud aasta eest võib juba pealiskaudsel hindamisel otsustada, et E. T. K. vahekorrd oma liigete aast-aastalt on tihenenud. Ühisuste arv, kelle ostud E. T. K.-lt olid nende läbimüügist alla 30%, on langenud 50 pealt 1921. a. 31 peale 1922. a. ja 25 peale 1923. a. 1921. aastal oli kõige rohkem ühisusi, kelle ostud kõikisid 40–50% vahel, 1922. a. oli see maksimum 50–60% vahel ja 1923. a. isegi 60–70% vahel.

Kui võtta ainult läbimüügi suurus, siis näeme, et 1921. a. suurem osa E. T. K. liikmeid olid ühisused läbimüügiga kuni 2 milj. margani (109 ühisust). 1922. a. oli kõige väiksem rühm juba palju vähenenud ja peaaegu pool E. T. K. liigetest (96 ühisust) kuulus juba oma läbimüügi poolest 1–4 miljonini. See rühm on veel enam kasvanud 1923. aastaks (112 ühisust), kuna selle vastu kõige väiksem rühm enam kui poole võrra on kahanenud. Juure on tulnud aga 1923. aastaks 1 ühisus läbimüügiga üle 128 miljoni. (Pärnu Majandusühisus läbimüügiga 148 milj. ja ostudega E. T. K.-lt 54%).

Ostude järele E. T. K.-lt kuulus 1921. aastal enam kui pool (126 ühisust) rühmadesse 30–60 protsendini. 1922. a. – rühmadesse 40–70 protsendini (124 ühisust) 1923. a. – rühmadesse 50–80 protsendini (108 ühisust). Nii on ka ostuprotsendi kasvamise mõttes E. T. K.-lt ühisused kogu aja arenenud kasvamise sihis.

Tabelitel on rasvase kirjaga iga aasta jaoks eraldatud ruut, millesse kuulub enam kui pool (1921. a. kohta 128, 1922. a. kohta 118 ja 1923. a. kohta 121) kõikidest E. T. K. aruandvatest liigetest. See ruut eraldab 1921. a. liikmeid, kelle oma läbimüük kuni 8 miljonini ja ostud E. T. K.-st 20–60 protsendini kogu läbimüügist ulatasid. 1922. aastaks nihkub see ruut läbimüügi suuruse poolest ühe astme alamale ja ostude poolest E. T. K.-st ühe astme ar emale poole; 1923. a. nihkub ta veel ühe astme paremale poole ja E. T. K.-l oli sel viimasel aastal enam kui pool kõikidest aruandvatest liigetest oma läbimüügi suuruse poolest 1–16 milj. marga ja ostude

Tabel Nr. 1. Korrelatsioon E. T. K. liikmete läbimüügi ja ostude vahel E. T. K.-st aastatel 1921–1923.

Ühisuste arv läbimüügiga	Ühisuste arv ostudega E. T. K.-st protsentides läbimüügist 1923. a.										Ühisuste arv ostudega E. T. K.-st protsentides läbimüügist 1922. a.										Ühisuste arv ostudega E. T. K.-st protsentides läbimüügist 1921. a.																								
	kuni 10 ^{0/5}	10/20	20/30	30/40	40/50	50/60	60/70	70/80	80/90	üle 90	Kokku	kuni 10 ^{0/5}	10/20	20/30	30/40	40/50	50/60	60/70	70/80	80/90	üle 90	Kokku	kuni 10 ^{0/5}	10/20	20/30	30/40	40/50	50/60	60/70	70/80	80/90	üle 90	Kokku												
																																		5	3	17	15	34	34	38	36	14	12	208	8
kuni 1 milj.																																													
1–2	3	1	5	3	5	7	8	10	5	2	49	4	1	7	15	8	1	1	8	1	1	8	35	5	5	3	8	10	6	3	7	4	7	58											
2–4																																													
4–8																																													
8–16																																													
16–32																																													
32–64																																													
64–128																																													
128 ja üle																																													
Kokku	5	3	17	15	34	34	38	36	14	12	208	8	10	13	24	33	56	34	18	1	11	208	10	18	22	38	47	41	14	11	4	9	214												

poolest E. T. K.-st 40–80% vahel. Nendes ruutudes on eraldatud õieti E. T. K. tuum ja meie näeme, kuidas see tuum aast-aastalt nihhasti oma läbimüügi suuruse kui ka ostude poolest E. T. K.-lt kasvab. Iseäranis silmatorkav on kasvamine just 1923. a., kus kogu tabel väljaspool musta joonega piiratud ruutu enamvähem juhuslikku laadi kannab.

Sellega oleks õieti küsimus vastatud nii palju kui see E. T. K. arenemisesse puutub. Kuid ühtaega sellega tekkib veel teine huvitav küsimus, nimelt selle kohta, misugust mõju ostu-protsendi peale E. T. K.-st avaldab ühisuse enese läbimüügi suurus ja kas ei ole lugu mitte nii, et suuremad ühisused lihtsalt E. T. K. mõjupiirkonnast välja kasvavad. Selle küsimuse peale annab vastuse tabel nr. 2, kus ühisuste keskmine ost E. T. K.-lt nende suuruse järele välja on arvatud. Kolme aasta keskmised annavad siin huvitava pildi. Arvamata hoopis väiksed ühisused, kus meil nähtavasti tegemist on ühelt poolt ajaliste ettevõtetelega teatud üksikute operatsioonide läbiviimiseks E. T. K. kaudu (põllu-

meeste seltside majanduslised operatsioonid), teiselt poolt aga nähtavasti algajate ühisustega, keda E. T. K. suuremal määral toetab, nii et ostud E. T. K.-lt teinekord kuni kahekordse läbimüügi summani ulatavad, näitavad teiste rühmade ostud üsna selgesti teatavat tendentsi. Kõige suuremad on ostud ühisuste juures läbimüügiga 2–16 miljonini. Pärast seda langevad nad järsku ja on suuremate ühisuste juures keskmiselt natukene üle 30%. Nii ei ole siis praegusel korral ühisuse suurus mitte päris soodne ostude mõttes E. T. K.-lt. Mida suuremaks ühisus kasvab, seda rohkem hakkab ta kõrvalt ostma, olgugi et tema võrdlemisi väiksem ost E. T. K.-lt võib olla suuremad summad välja teeb kui enne. Siiski näitavad üksikute aastate keskmised ka selles suunas üldist paranemist ja E.T.K. mõju kasvamist ka suuremates ühisustes, olgugi, et üksikuid kõrvalekaldumisi tähele võib panna, mida aga seletada tuleks rohkem sellega, et materjaali ulatus liig väike on, et seal suurte arvude seadus täielikult avalduks. 1921. aastaga võrreldes võib 1923. aastal igatahes tähele panna ostuprotsendi kasvamist kõikides ühisuste rühmades, ehk küll 1922. aastaga võrreldes mõnes üksikus langemisi ette tuleb. Igatahes võib ütelda viimase aasta kogemuste põhjal, et ühisused läbimüügiga kuni 16 milj. margani oma ostudes enam-vähem täielikult E. T. K.-st ära olenevad, kuna ühisused läbimüügiga üle 16 miljoni marga suuremal arvul ka kõrvalt ostavad. Arvesse tuleb siin muidugi asjalugu, et E. T. K. omas aruandas võrdleb ühisuste ostusid mitte üldise ostusummaga, vaid läbimüügiga, nii et tegelikult ühisused, alates 80 protsendilise ostuga E. T. K.-lt peaaegu kõik oma kauba tarvituse E. T. K. kaudu rahuldasiid.

Tabel Nr. 2.

Keskmine ost E. T. K.-st protsentides läbimüügist *).

Ühisustel, kelle läbimüük oli:	Kolme aasta keskmine.	1923.	1922.	1921.
kuni 1 milj. mrk.	47,9	89,8	52,7	44,7
1–2 „ „	47,7	56,2	45,9	42,3
2–4 „ „	53,4	59,3	52,2	52,8
4–8 „ „	52,0	56,8	57,8	43,6
8–16 „ „	51,5	58,5	49,5	37,6
16–32 „ „	42,0	45,0	43,9	31,7
32–64 „ „	33,4	43,0	25,0	30,6
64–128 „ „	31,7	32,7	35,0	15,0
128 ja üle . . .	45,0	45,0	–	–
Keskmine . . .	49,2	57,3	51,1	44,4

*) Keskmised on arvestatud väljamineks mitte igast üksikust ühisusest ja tema keskmisest kaalust, vaid ostuprotsendiks iga ühisuste rühma kohta on võetud selle rühma keskmine. Nii näituseks ühisuste kohta ostuga 40–50% – 45% jne. Kaaluks on võetud ühisuste arv igas rühmas. See arvestusviis on käesolevaks otstarbeks küllalt täpne, väljaarvatud võib olla viimane rühm (ostuga 90% ja üle), kus ette tulevad ostud kuni 170% läbimüügist, kuna aga keskmiseks ostuks on võetud teiste rühmade eeskujul 95%. Täpsem arvestamine ei tasuks aga ära tõsta.

Kaheksatunnilise tööpäeva küsimus töökonverentsil.

Valitsuste esitajate seletused.

M. Martina.

III.

Sõna saab Inglise valitsuse esitaja hr. Rhys John Davies.

„Minul on soov, oma valitsuse arvamist selles küsimuses konverentsile lühidalt ette kanda. Mitmelt poolt on töötaja küsimust Saksa heakstegemiskohustustega siduda soovitud, ka selle vastu on räägitud. Minu

arvates oleks parem olnud, tööaja küsimust heakstegemisküsimusest lahus hoida.

„Suur Britannias on 8-tunniline tööpäev laias ulatuses maksev ja mitu miljoni töelist maitsevad sellekohast seaduse kaitset. Niipea kui alamkoja tööd lubavad, pannakse temale 8-tunnilise tööpäeva kokkulepe kinnitamiseks ette.

Heakstegemisküsimuse suunas panen ma konventsile asjatundjate komisjoni aruandest mõned kohad ette. Meie leiame seal:

„Meie ei ole mitte kaalumata jätnud, kui tähtis see on, kas Saksa võlad tõesti makstud saavad, ega ka seda, missugune makskoorem liitriikide rahvaid rõhub. Meie oleme II. osas hulga tegelisi ja näilisi raskusi fiskaalsel kande-kaalul võrdluse alla võtnud; aga raskuste peale vaatamata oleme meie ikka selle peale sihtinud ja oma ettepanekud nõnda teinud, kudas lahendamine kõige võimalikum on. Meie oleme kindlad, et meie ettepanekud Saksamaalt mitte ülejõu käivat ei nõua ja meie põhimõtte on olnud, niihästi Saksamaa kui ka liitriikide huvisid kaitsta.“

Teine koht, mida ma ettelugemise vääriliseks pean, kõlab järgmiselt:

„Kõigi võimaluste kaalumise järele jõudsi meie järgmisele põhimõttelisele otsusele: et „üheraskune koormavus“ Saksamaa suhtes tarvitusele võtta tuleb, niipea kui ta majandusliselt täitsa kosunud (normaal seisukorda jõudnud) on, ja kui meie poolt nõuksvõetud koormatustekavatsused igatpidi moraaliliselt õigustatud on.

— Oleks asjata, üksikasju sõeluma hakata, küllalt kui meie ütleme, et kõik meie ettepanekud ja algatused täielikult „ühesuguse koormavuse“ raami jäävad ja sellega moraalselt õigustatud on, kui mõnda erandit arvesse võtta. Selles mõttes tunnistab ka Saksa rahvas ise meie ettepanekud õiglasteks ja mõõdukateks.“

Asjatundjate aruandest, nagu minu valitsus selle vastuvõetavaks on tunnistanud, selgub, ei mõelda Saksamaad sisemise võla suunas mitte raskemini koormata, kui liitriikide võlakohustused, mis nõndasama tasutud peavad saama, nende peal lasuvad. Asjatundjate aruandes ei leidu sõnagi töötingimiste raskendamise — ei selle nõudmise-, ega soodsustamise mõttes. Sellepärast ei ole mingit põhjust ütelda, nagu eeldaksid heakstegemismaksud 8-tunnilise tööpäeva ära kaotamist Saksamaal. Just sel silmapilgul tööaja pikendamist nõuda, kus valmistusteadus eriliselt selle juures on,

inimlisi vajadusi rahuldada, tähendaks kõigi nende inimeste elutingimiste halvendamist, kes tööga oma ülespidamist teenivad, liiati sel silmapilgul, kus selleks eriti vaeva nähtakse, et Washingtoni tööaja kokkulepet kogu maailma maades läbi viia. Minu arusaamise järel on tõenäodala lühendamine ainus võit, mis töölisel rahu läbi on saanud. Kõik rahvaklassid on kohustatud tööstuse alal maksma pandud uuendusi hoidma ja laiendama, aga mitte nende kitsendamise peale sihtima.“

Poola valitsuse esitaja, herra Sokal, nimetab tööaja küsimust poliitiliseks ja majanduslikeks ühtlasi. Tema avaldab soovi, et valitsused ja eraorganisatsioonid loiaalsed oleksid ja küsimusele poliitilist iseloomu ei annaks. Tööandjad ei peaks nii suurt rõhku panema valmistuskulude vähendamise peale, vaid peaksid rohkem asja sotsiaalset külge silmas pidama. Sotsiaalselt lähtekohast vaadates on 8-tunniline tööpäev kogu ühiskonna huvides paratamata reform. Rahulepingu XIII osa eessõnas on lugeda: „Seda teades, et suur osa inimesi niisugustes tingimistes tööd peab tegema, mis ülekohtuga, viletsuse- ja puudusega ühendatud on, ja mis selle tõttu maailma rahu ning leplikku elu rahutustega ähvardab, on nende tingimiste parandamine hädatarvilik, näiteks tööaja-, töönädala lühendamise suunas“ jne. — Edasi juhib hr. Sokal tähelepanu selle küsimuse rahvusvahelise iseloomu peale, eriti rõhutades, et nagu Tšechoslovakiast, nõnda ka Poola-Ülem-Sileesias tööaja suunas selle tõttu väga täbar vahet on tekkinud, kuna Saks-Sileesias tööaeg pikendatud, Poolas aga 8-tunnilise tööpäeva juure jäävad. Ettevõtjad nõuavad Poola valitsuselt, et ka siin 56–60 nädala tunni peale üle mindaks. Poola on aga 48-tunn. töönädalale truuks jäänud. Poola valitsus tunda oma sotsiaalset vastutust tööliklassi vastu ja otsida paremaid lahendamiseid. Kuid: „Saksamaa tööaja pikendamine on Poola ühiskondlisele arenemisele kardetav ja Poola töölikond võib viimati selle võidu, mis ta 1919. a. 18. dets. seadusega saanud, s. o. 8-tunnilise tööpäeva, kaotada.“ Kõneleja rõhutab, et 8-tunniline tööpäev Poolas häid tagajärgi saavutanud ja Poola valitsus olla sagedasti selle seaduse halvendamise nõudmised tagasi lükanud. Aga rahva meeleolu olla Saksa poolse tööaja pikendamise tõttu Poolas väga äritatud, ja nimelt, et just tööstusliselt nõnda edenenu riik selle

sammu astunud. Herra Sokal lõpetab järgmiste sõnadega:

„Meie vabariigi valitsus on täis usaldust rahvusvahelise töö-organisatsiooni vastu ja loodab, et rahvusvahelise nõupidamise abil võimalus leitakse, niisuguseid fakistusi kõrvale hoida. Prantsuse ministri, hr. Godard'i eilsed sõnad on kindlustuseks, et Prantsusmaa Washingtoni tööaja kokkuleppe vastu võtab. Nõndasama kinnitab ka Inglise valitsuse esitaja seletus meie lootusi selles suunas. Poola ei saa nende riikide reas puuduma, kes Washingtoni kokkuleppe kinnitavad. Aga paratamata tarvilik on, et ka Saksamaa selle põhimõtte maksvaks tunnistaks.“

Belgia valitsuse nimel annab hr. Mahaim järgmise seletuse:

„Belgia tööaja seadus – 14. juulist 1921 maksev – ei püsi mitte ainult Washingtoni kokkuleppe alusel, vaid meie seaduse üksik-osalised määrused ulatavad isegi kaugemale. Washingtoni kokkuleppe ratifitseerimine ei leia siis mingisuguseid raskusi eest. Belgia valitsus on mitmel juhusel avaldanud, et Belgia selles väga huvitatud on, kui võimalikult palju riikisid Washingtoni konventsiooni kinnitaksid. Meie oleme volitatud kinnitama, et Belgia valitsus sellele vaatekohale jääb ja et tema heameelega näeks, kui sellekohane rahvusvaheline nõupidamine Washingtoni kokkuleppe täiendajaks saada avitaks.“

Iiri tööliste esitaja, James Patrik Mortished, ütleb, et Iirimaa usaldusega rahvusvahelise töö-organisatsiooni tegevust on hinnanud, kuid praegused kõned ei julgustada mitte. Inglise valitsuse esitaja seletus ei olla mitte nõnda kõrvalepõikamise mõtteta olnud, kui hr. Godard'i oma. Kui Inglismaa Washingtoni kokkulepet ei peaks kinnitama, sattuks Iirimaa Poola sarnasesse seisukorda: 26 krahvkonda, mis Iiri saarel vabariigi sünnitavad, saaksid 8-tunnilise tööpäeva, kuna 6 krahvkonda seadusest väljaspoole jääksid. . . Kuna meie tööandjad enne sõda ütlesid: „ärge võtke Inglismaad eeskujuks“, sest et sotsiaalseadused selajal Iirimaa halvemad olid; nüüd aga näitavad nad Inglismaa peale, sest et see Iirimaa sotsiaalseaduste suunas maha kipub jääma. . .

Heakstegemismaksude asjus arvab hr. Mortished, et Saksamaa neid mitte tööliste kaela ei peaks lükata katsuma,

vaid ta peaks need ettevõtjate suurtest rahaväärtuse langemise läbi saadud kasudest tasuma.

Saksa ettevõtjate esitaja, herra Vogel, annab töösturite nimel järgmise seletuse:

Saksa töösturid ei ole 8-tunnilise tööpäeva vastased, küll aga on nad paendumata 8-tunnilise tööaja vastu. Nemat on selles arvamises, et üleüldised sotsiaalsed huvid võimalikult rohkem valmistust (produktiooni) vajavad. Sellepärast tuleb tööaeg nõnda seada, et võimalikult suur töösaak välja tuleks, ilma et tööliste tööjõud ja töölust kannataksid. Kus võimalik, jäi tööaeg endiselt lühemaks. Pikendatud tööaja eest on palka 10–30 protsendi võrra kõrgendatud.

Kuna Saksa töösturid Washingtoni töökongressist mitte osa võtta ei saanud, ei ole nemad moraalselt vastutavad, kui nemad paendumata 8-tunnilise tööaja vastu on. Juba sellepärast ei ole juriidilist ega moraalist õigust ütelda, nagu oleks Saksa poolt midagi rikutud. – 1923. a. lõpust saadik on – töölistega kokku leppides – tööaega pikendatud, aga mitte ikka 10 tunnini päevas. Kiutööstuses ja masinatööstuses tehakse 9 tundi, sageli vähem kui enne sõda, ja, nagu hr. Dr. Leymann juba ütles, mõnes tööstuses 8 tundi. – Saksamaa olusid kirjeldatakse eemal liigilusates värvides. Üteldakse, meil ei olla enam võlgasid. Aga laiad rahvakihid on nõnda vaeseks jäänud, et riigil nende poolt maksusid loota ei ole. Maksude koorem langeb selle tõttu rängalt tööstuse peale, mis rahaväärtuse kokkulangemise ajal äärmiselt suurt kahju sai, sest tööstuse tegevuskapital sulas kokku. Maksud ähvardavad kapitali substantsi ära süüa, mille tõttu töökiitsendamist ja töölistel tööpuudust karta on. Isamaalistes huvides püütakse töödusi tegevuses hoida, kuna erahuvides nende seismapanek kasulikum oleks. Praegusaja kõrgete intresside juures peab iga tööstus kokku langema, tehniliselt ajakõrgusel hoidmisest ei või juttugi olla. – Hiiglasuured heakstegemismaksud – n. n. Micum-kokkulepped üksi neelavad 40% väljatoodud sütest ilma tasuta ära –, võõra sõjaväe ülespidamiskulud vallatud maakondades peale selle, siis hiiglamaksud riigi heaks ja viimaks tuleviku koormatused, mis eel seisavad. Sotsiaalsed maksukohustused ulatavad kolm korda üle palgasumma. . . Ei seanud muidu, kui tuli ka tööaega pikendada, sest mitmes tööstuses on sisseseade

suurem kasutamine ainult tööaja pikendamise teel võimalik. Seda on ka juhtivad töölisteringkonnad tunnistanud, kes nõus olid, et 8-tunnilisest tööpäevast ajutiselt loobuda.

Kui hr. direktor oma aruandes ütleb, et olukord Saksamaal teistest maadest mitte palju ei erine, siis on see üsna õige.

Herra Jouxhauz etteheite, nagu tarvitsid Saksa ettevõtjad pikendatud tööajast saadava kasu tööliste vastu võitlemiseks, lükkab kõneleja tagasi ja tuletab sel puhul maksukoormaid meele, mis tööstus kannud on ja kandma peab. — Herra Poultonile ütleb, et seitsaadik, kus Saksamaa 8-tunnilise tööajaga oma maksud tasunud, olukord koormatuste suunas halvenenud olla, eriti Ruhri maakonna valdamisest saadik. — Saksa tööliste esitajale, Herm. Müllerile ütleb kõneleja, et mainitud kokkulepe 8-tunnilise tööpäeva suunas tööliste- ja tööandjate vahel selle eeldusega tehtud, et ta ainult siis üleüldiselt maksab, kui ka teised kultuuramaad rahvusvahelise sobingu põhjal 8-tunnilise tööpäeva maksuma panevad. Kuna — hr. Mülleri enese sõnade järel — see mujal veel sündinud ei ole, ei olla Saksa tööandjad selle kokkuleppe põhjal seotud... Edasi vaidleb kõneleja selle väite vastu, nagu ei oleks Saksa töösturid oma tööanduste tehnilise sisseseade täiendamise ja ajakõrgusel hoidmise peale küllalt hoolt kulutanud. Olla ju väljas ikka rõhutatud, et Saksa töösturid rahaväärtuse langemist selleks kasutanud, et oma vabrikuid täiendada ja laiendada... Kus sellega taha jäädud, seal sündinud see kapitali puudusel. — Saksa tööstus ei sihtida mitte kergendatud võistlusvõimaluste peale naabrimaadega, vaid sihiks olla tööaja pikendamisega tööstuse kõrgelhoidmine, kusjuures kaupade odavus muidugi ka tähtis olla.

Kõneleja rõhutab, et Saksa tööstur oma sotsiaalseid kohustusi küllalt tunda, ega neid salata ei tahta. Seda tunnistada seegi, et Saksamaa juba 1888 esimeste sotsiaalseadustega suured kohustused tööstuse peale pannud, kuna teised maad siis mingist dumpingist kõnelenud ei olla, kuna ju naabrimaad tööstus neid koormaid ei olla tunnud... Saksa tööstur olla sageli „ise tööliste ridadest tõusnud, ega tunne aulikumalt nimetust, kui „tööline“. Tema ripub oma südame verega oma ettevõtte külges ja teeb tööd, kuni haigus või surm selle lõpetab. Tema ei tee kuidagi vähem tööd, kui tema töölised. Sellepärast ei või

teda ka asjatundmatuses süüdistada. Ja tema on suure Saksa rahva enamusega selles arvamises, et see tagasilangemist hirmusse inflatsiooni (rahaodavuse) ajajärku tähendaks, kui mitte kõike jõudu edasiminemiseks kokku ei võeta.“

Saksa tööliste esitaja, Müller, saab isiklikuks märkuseks sõna. Ta ütleb, et ta herra Vogeligaga konverentsil vaidlema ei taha hakata, vaid jätab kanakatkumise koduseks asjaks. See teadaanne võetakse naerulaginaga vastu.

Rumeenia tööandjate esitaja hr. Mircea seletab, et Rumeenia tööstus 8-tunnilise tööpäeva maksmapaneku läbi kannatada saanud. Tööandjad ei olla tööaja lühendamisele vastu pannud, kuid valmistus saanud kahju. Kuna etukallidus selle tõttu tõusnud, saanud töölised selle läbi esimeses liinis kannatada... Moraalses suunas ei olla 8-tunniline tööpäev Rumeenias mitte neid paremusi kaasa toonud, millest Prantsuse minister, hr. Godard kõneles. Sellepärast olla 1919. a. vaimustus jahtunud ja — teistelgi maadel — olla arusaadav, miks — medali tagumist külge ka tunda saades — nii vähe maid Washingtoni kokkuleppe kinnitanud. Rumeeniat ei tulla tagurlikeks maaks pidada, sest 25 aastat olla tema ju otse sotsiaalsete uudiskatsete maa olnud; sellepärast tulla Rumeeniale lubada et ta enne 8-tunnilise tööpäeva täieulatuslist maksmapanemist teiste maade tähelpanemisi kasutada võiks... Jäetagu nende eneste määrata, millal paras aeg oleks Rumeenias 8-tunn. tööpäeva täiel ulatusel maksuma panna, et tööstus mitte raskete vapustuste all kannatada ei tarvitsiks.“

Argentiinia töösturite esitaja herra de Marval ütleb, et Argentiinia 1919. a. Washingtonis ühes teiste maadega mainitud tööaja kokkuleppe vastu võtnud ja seitsaadik ka kõik on teinud, mis selleks tarvis, et seda põhimõtet oma seadustes läbi viia, olgugi et ka Argentiinia veel Washingtoni konventsiooni kinnitanud ja et see põhimõte veel seaduseks pole saanud. Kuid Argentiinia on siiski kõik Versailles rahulepingu tingimised täitnud. Saadikutekoda on 1921. a. sellekohase seaduse vastu võtnud, mis senati heakskiitmist ootab. Mitmed maakonnad — Salta, Cordoba ja Mendoza — on kohalikkude seadustega 8-tunnilise tööpäeva maksuma pan-

nud. Peale selle on üleüldine tööseadus teoksil, kus 8-tunnilise tööpäeva põhimõte aluseks on võetud. Peaaegu kõikides Argentiinia tööstusettevõtetes on 8-tunniline tööpäev maksev. 1921. a. oli 4029 vabrikust ja töökojast 8-tunniline tööpäev 3460 töönduses läbi viidud, kuna 1096 töönduses laupäeva pealelõuna rahu (Inglise töönädal) teoks oli tehtud. Selle tõttu ei ole Argentiinias enam tööaja pärast streikisid olnud.

Argentiinias hinnatakse 8-tunnilist tööpäeva rahvusvahelise töö-organisatsiooni teenusena kõrgeks, ja kuna ta meil tegelikult läbi viidud on, ei ole kahelda, et liidukongress ka oma kinnituse annab. Iga muutuse katse tähendaks Argentiinias rahvusvahelise töö-organisatsiooni vastu usalduse nõrkemist, mis senini on kasvanud. „Mina kõnelen maa esitajana, kelle tööliste arv üle 2½ miljoni ulatab ja ma pean enese kohuseks rõhutada, et 8-tunniline tööpäeva põhimõtte toetamine ka head kokkukõla tähendab Buenos-Airesi tööliste ja tööandjate organisatsioonide vahel. Ka meie arvates vajab selle põhimõtte teostamine tegelikus elus teatavat paenduvust, see tähendab võimalust, et tööliste ja tööandjate enestevahelisel kokkuleppel iseäralistel juhustel ajutine tööaja pikendamine võimalik oleks. Töölised on oma organisatsioonide tõttu kindlustatud ja — meie teame küllalt, et tööaja pikendamine veel mitte töösaaduse rohkenemist ei tähenda. Argentiinia tööandjad tunnustavad rahulepingu XIII osa põhimõtet ja meie arvates on 8-tunniline tööpäev pikk küllalt“.

Hollandi valituse esitaja mag. Nolens:

„Valitsuse esitajana, kelle maad selles küsimuses eriti huvitatuks ei peeta, olgugi et Hollandi elanikkude arv 57 miljonini*) ulatab, ei kavatsenud mina sõna võtta. Aga huvitavate mõtete mõju all, mis siin ette kantud, otsustasin ka mina niisuguse riigi esitajana sõna võtta, keda „erapooletuks“ nimetatakse, liiati et ma üks nendest olen, kes Washingtoni kokkuleppe juures ühes töötas ja kes siis ka vastutust ühes kannab.

Esimese töökonverentsi kaudset mõju järgmistega mõõta on raske. Mina usun, et see mõju suurem on, kui paljud arvavad. Tema otsekohesed ja nähtavad tulemused sulavad kokku tööaja kokkuleppe kinnitamiste punktis. Mitmed kõnelejad

rõhutasid, et see õieti kõige muu nurgakiviks on. Hoolimata nii mõnest pettumusest, takistustest ja raskustest on ometi kõik selles arvamises, kes oma lootused rahvusvahelise töö-organisatsiooni ja rahvas-teliidu tuleviku peale on pannud, et need kaks rahvusvahelist asutust oma saamise ja oma sihtide poolest lahutamata ühenduses seisavad.

Washingtoni tööaja kokkuleppe poolt ja vastu ettekantud väidete asjalikuks hindamiseks on kasulik, esimese konverentsi aruandeid uuesti lehitseda ja nende üle mõtelda. Kõigepealt olgu meeletuletada, et rahulepingul n. n. XIII osa on, ja et rahvusvahelise töö-organisatsiooni liikmed selle vabalt heaks on kiitnud ning selle kohustused oma peale võtnud. Ma ei hakka mainitud kohustusi üles lugema, ega kõiki raskusi kaaluma, mis need tegelikus elus kaasa toovad. Aga selle eessõnast tahan mõnda meeletuletada, ja nimelt:

„Kõrged lepinguosalisel (kelle volinikud Teie siin olete) — juhitud õigluse ja inimesuse tunnetest ning soovist, maailmale kestva rahu kindlustada, on kokkuleppinud—“.

Tähendab, on kokkulepe olemas, mis lepinguosalisel enestele siduvaks on tunnistanud. Ja selle lepingu paragrahv 427 määrab: et tööd mitte kauplemisaineks pidada ei tule. Selle juures kahtlust ei ole. Seal-samas rõhutatakse ka mitmesuguseid põhimõtteid ja viisisid töökorraldamise suunas. Ja siin näis, et lepinguosalisel 8-tunnilise tööpäeva, ehk 48-tunn. töönädala juures peatama jäid ning otsuseks võtsid, seda tööajana igalpool soovitada, kus see veel mitte läbi viidud ei olnud. Seda pidasid lepinguosalisel eriti tähtsaks. Nüüd küsin aga mina, kas tulevad töökonverentsid vaidlemiseks- või tegutsemiseks kokku? Kõne all olev põhimõte on lepinguosaliste poolt vastu võetud ja kõigi liigeriikide poolt nõndasama. See tuleb teoks teha.

See on esimene punkt, mida ma meeletuletada tarvilikuks pidasin.

Teine asi, mida rõhutada tahan, on see, et mitme riigi esitajad siin teada andsid, et nende mail 8-tunniline tööpäev ühel ehk teisel viisil, enam ehk vähem kauges ulatuses ja enam ehk vähem Washingtoni kokkuleppele sarnasel viisil juba läbi viidud on. Eriti kinnitasid valitsuste esitajad enam ehk vähem kindlal viisil, et nende valitsused Washingtoni kokkuleppe vastuvõtmise poolt olla. Võib olla, et need teadaanded ligemalt vaadeldes mõnesuguste tingimiste külge seotud on. Ma ei hakka

*) S. o. ühes asumaade elanikkudega.

seada ligemalt juurdlema. Aga niisuguseid teadaandeid avaldati.

Kolmandana arvan rõhutada võivat, et suurem osa liigriikisid Washingtoni tööaja kokkuleppe kinnitamise sellest ärripuvaks teevad: mina olen valmis kinnitama, kui teised seda ka teevad! See ongi suur komistuskivi: usaldus, et teised ka kinnitavad, puudub. Kuidas seda peale hakata, et üks teise peale ootama ei tarvitseks jääda, selleks meie põhiseadus juhatust ei anna. Ka vana diplomaatia võtted ei kergita asja. Kuidas väljapääseteed leida? Valitsustel on kõigeparem tahtmine; ka töölised tahavad seda ja isegi tööandjad ei raiu enam vastu. Kuid siiski ei jõuta vastuvõtmiseni, sest ei teata, kas teised sedasama teevad! Minu arvates oleks võimalik olnud väljapääseteed leida, kui teatavad riigid, ma ei taha nende nimesid nimetada, juba aastate eest eneste vahel kokku oleksid leppinud ja Washingtoni tööaja kokkuleppe kinnitanud. Teised oleksid siis järele astunud ja sõlm oleks lahti rebitud olnud, kõhklejatel ei oleks enam võimalik olnud teiste seljataha pugeda, ega oma kohustustest tagasi hoida.

Mina soovitan seda mõtet konverentsile, töötoimkonnale, kõigepealt aga selle direktorile, kes ju praegusaja diplomaatias kodus on kui mõni diplomaat, ja kelle teoagarus igast kiitusest üle ulatab. Igatahes luban ka mina oma vähese jõuga kaasa avitada, ja ma usun, et ma seda ka nii mõnegi kaaslasel nimel ütelda võin.

Aga veel üks sõna, herra president. Minul näib, et niihästi rahvasteliidu, kui ka rahvusvahelise töö-organisatsiooni liigetel kohuseks on – ka siis, kui viimased mitte rahvasteliidu liikmed ei ole – ja see kohus lasub siin niihästi valitsuste-, kui ka tööliste- ja ettevõtjate esitajate peal, kõigest jõust selle vastu võidelda, et tulevastel põlvedel asja ei oleks teoksil oleva töö põhiseaduse saavutamist nalja märgilauaks teha, vaid et sellest õnnistuse- ning tõsise edu allikas saaks. Minule näib, et Washingtoni kokkuleppe suunas see silmapilk kätte on jõudnud, kus ütleva peab: *nunc* ehk *nunquam*, nüüd ehk ei kunagi!

Oma lõpusõnas aruande II osa harutamine lõpul ütleb direktor A. L. Thomas muu seas:

„Washingtoni konverentsi ajalugu, mis peaaesjalikult tööaja lühendamise küsimuse ümber keerleb, on kõigil tuttav. Konverents võttis tööaja kokkuleppe peaaegu

ühel häälel vastu, aga see on viie aasta jooksul ainult viie riigi poolt vastu võetud! Nõukogu on korduvalt selle küsimuse kallal harutanud. Inglise valitsuse algatusel peeti kord selle üle nõu, kas mitte vaja ei oleks konventsioonide vastuvõtmise viisi muuta ja sellega asjakäiku kiirendada. Aga sellest loobusime. Siiski, nelja aasta jooksul on, nagu ma oma reisudel olen tähele panna võinud, 8-tunnilise tööpäeva mõte ikka rohkem maad leidnud. Hoolimata arvustustest, mis kuulma pidin, on suurem osa maid 8-tunnilise tööpäeva vastu võtnud ja püüavad seda alles hoida ning temale kaugemat ulatust anda. Nõukogus oldi arvamisel, et me mõne aasta pärast, kui kogemusi rohkem saadud ja asi kaugemale arenenud, selle konventsiooni ratifitseerimist oodata võiksime, mis kindlustuseks oleks, et tööaja reform püsiva edenemise teele on asetatud. See arvamine valitses rahvusvahelises töö-organisatsioonis kuni viimase aasta vahetuseni. Siis tuli järsk muudatus: Saksamaal pandi tööaja suunas uus korraldus maksma, mis küll 8-tunnilist tööpäeva põhimõtteliselt ei muuda, kuid uus korraldus näeb terve rea muutuse võimalusi ette, olgu kokkulepped tööliste ja tööandjate vahel, olgu et ametivõimud tööaja pikendamist määrata võivad. Ja viimase kuue kuu jooksul on siis ka paljudes tööstusharudes tööpäeva tõe poolest sagedasti pikendatud. Ma ei peata põhjuste juures, mis pärast seda on tehtud. See viiks mind poliitilisele pinnale, kust eemale jääda soovin. Ma ei puuduta ka sotsiaalseid võitlusi, mille puhul esimesed tööaja pikendamised otsustati, ega taha juurdlema hakata, missuguses ühenduses need võitlused mainitud uute määrustega olid. Nagu hra Müller teatas, tahab tema kodus herra V o g e l'iga nende küsimuste üle mõtteid vahetada. Ma tahan mainitud Saksamaa määruste ajutise iseloomu juures peatada, nagu nad 1923. a. lõpul ja 1924. a. algul maksma pandi.

Viimaste kuude kestel rõhutati Saksamaa poolt eriti, et teiselt poolt ägedalt Saksamaa peale näidatavat, kuna ometi ka paljudes teistes maades 8-tunnilise tööpäeva tarvitamine mitte kaugemale viidud ei olla, kui Saksamaal. Meie oleme sellega juba harjunud, et mõnesuguste küsimuste üleskerkimise puhul ikka niisuguste rahvusmaiku kaebustega tullakse... Kui me omal ajal vanameelist Inglise valitsust selle konventsiooni ratifitseerimisele kangutada

püüdsime, siis! kuulsime sealtpoolt sedasama: Ikka kõneldakse aina Inglismaast!

Nüüd on Saksamaa kõneaineks. Me oleme sunnitud Saksamaast rääkima, sest et Saksamaa uue seisukoha on võtnud. Võib olla, et teiste maade korraldus 8-tunnilise tööpäeva vastane on. Aga kõik teised maad kinnitavad: „Meie võtame 8-tunnilise tööpäeva vastu“, ehk „meie kavatsime 8-tunnilist tööpäeva vastu võtta“, ehk „meie tahame ka 8-tunnilise tööpäeva peale üle minna“. Aga kui Saksamaa oma uued määrused selles suunas maksma pani, ütles ta: „Minu seisukord sunnib mind 9 ja 10 tundi päevas töötama, ma pean sellepärast oma tööaja korraldust muutma“. Sellepärast tekkis Saksa naabritel suur ärevus ja 8-tunnilise tööpäeva küsimus sattus rahvusvahelises töö-organisatsioonis täitsa uuele pinnale. Kas ei liialda Saksamaa, ja missugusel määral? See küsimine vajab hoolast kaalumist.

Herra Dr. Leymann kavatses oma seletusega meelevaldust toime panna, mis täit tähelpanu nõuab. See on tõsi, et 8-tunniline tööpäev viimastel aastatel Saksamaal kindla käega läbi viidi. Ka see on õige, et organisatsioonid ühisalgalepinguid sõlmides tööaja halvendamise püüetele vastu panid, ja Dr. Leymann juhtis selle peale tähelpanu, et ka praegu, s. o. uue tööaja korralduse aegu mõnes tööstuses mitte üle 8 tunni tööd ei tehta ja et niihästi seaduslikkudes määrustes, kui ka ühisalgalepingutes tööaja kaugema pikkuse piirid ette nähtud on. Selle peale juhin ma eriti tähelpanu. Võib olla, et isegi praegu mõnes Saksa tööstusharus tööaeg ühisalgalepingute tõttu mitte pikem ei ole, kui teistes maades. Näib et seisukord aegapidi jälle tasakaalu leiab. Meie oleme huvitatud majanduslise seisukorra üle uute juurdlemiste läbi, mis töötoimkond korraldab, tõsist pilti kätte saada ja kõiki eelarvamisi kõrvaldada, mis kunagi ärevuste põhjuseks võiksid saada.

Aga selgust ja tõtt otsides ei või ma ometi ilma liigutusega mõnesuguseid asju puudutada. Üteldi nimelt, et tööaja pikendamine paljudel maadel tõsiasjaks oli saanud. Aga ometi on asju, mis kõigil mail rahutuste põhjuseks said. Näiteks metallitööstuses kolmest 8-tunnilisest töökihist loobumine ja tagasipööramine metsiku kahe 12-tunnilise töökähi juure, mille vastu igalpool võideldakse. Kuna Ameerikas praegusel silmapilgul kahe kähi pealt kolme peale üle minnakse, nagu sealne terastrust on

otsustanud, ja kuna paberitööstuses kolmekihilist töökorraldust üldiseks katsutakse muuta, tuleb Saksamaa ja otsustab tagasi kahe kähi juure minna! Vaadake, see on, mis nii raskelt kõiki maid rusub. Isegi siis, kui asjaolud silmapilkiselt mitte kõige halvemad ei oleksid, annab Saksa valitsuse otsus ja tema asemiku seletus (mille järele üle 8 tunni tööd tehtakse), erutuseks põhjust küllalt.

Teie kuulsite Tšechoslovakkia ja Poola seletusi. Mõni päev tagasi esitati Poola parlamendile arupärimine, milles valitsust palutakse, et valitsus oma esituse kaudu rahvusvahelise töö-organisatsiooni juures selleks samme astuks ja Saksamaal mõju avaldaks, et 48-tunniline tööaeg jälle maksma pannaks. Aga mitte ainult Poolamaal ei nõuta seda. Oma reisudel kuuleme sedasama igal pool ja iga päev saame kirju, kus soovi avaldatakse ja meele tuletatakse, et „rahvusvaheline töö-organisatsioon kutsuti selleks ellu, et rahulepingu XIII osa kindlustada ja 8-tunnilist tööpäeva, s. o. 48 tunnilist tööaega maksma panna. Aga – mis teete Teie?“

See küsimine on, mille ees töötoimkond seisab. Mida võib rahvusvaheline töötoimkond teha, kellele niipalju usaldust osaks saab, kudas võib tema takistada, et Saksamaa otsus 8-tunnilisele tööpäevale rahvusvaheliselt hädahohtlikuks ei saaks, kuna isegi Washingtoni kokkulepe alles kinnitamist ootab?

Rahulepingu § 409 jne. järel oleks töötoimkonnal võimalik midagi ette võtta, kui Saksamaa Washingtoni kokkuleppe kinnitanud oleks. Mitmelt poolt on ka nõutud, et töötoimkond vahele astuma peaks. Dr. Leymann ütles aga väga selgesti: „Saksamaa on iseseisev (souverän) ja nõndasama vaba, nagu teised riigid, kes veel ei ole kokkulepet ratifitseerinud. Saksamaa võib 9 või 10 tundi päevas tööd teha, keegi ei või temale seda keelata“.

Õiguslisest seisukohast hinnates ei ole selle vastu midagi võimalik teha. Töötoimkond võib ainult moraalselt mõju avaldada katsuda, ja seda teeme meie järeljätmata niihästi valitsusasutuste, kui ka organisatsioonide juures.

Ma peatan mõne Dr. Leymanni avalduse juures, mis mulle eriti tähtsad näivad. Dr. Leymann oleks ütelda võinud: „Saksamaa on souverän ja vaba, minul ei tarvitse mingisuguseid seletusi anda“. Kuid tema tuli meile vastu ja ütles, et Saksamaa seisukord praegu erakordne on ja et uus

töökorraldus ajutine on, s. o. mitte jäädav ei ole. Tema kinnitas, et Saksa valitsus parajal ajal uue töökorralduse ette võtab. Tema püüab siis — teiste maade töökorraldusi võimalikult arvesse võttes — praegusi määrusi muuta, niipea kui Saksamaa elulised huvid seda lubavad. Nendele sõnadele tuleb eriline tähtsus anda. Sellega, et Dr. Leymann meile niisuguse seletuse andis, tunnistab Saksa valitsus, et töökorraldus kõigil mail rahulepingu XIII osa põhi-

mõtete alusele seada tuleb. Ilma selle seletusega Saksa valitsuse poolt oleks — võib olla — raske olnud, Saksa esitajatega ventalikult ja vabalt selle üle kõnelda, et rahulepingu XIII osa igal maal teoks tuleb teha ja et praegune Saksamaa korraldus ainult ajutine ja esialgne olla võib. Üks vana ladina sõna ütleb, et sellega, kes põhimõtte õigeaks tunnistab, mitte võimata ei ole läbirääkimisi jätkata.

Kroonika.

Eesti.

Kaubandusline läbikäimine nõukogude Venemaaga.

15–23. juulini on Eestist raudteed mööda Narva ja Irboska jaamade kaudu nõukogude Venemaale saadetud:

1. Eksportikaupe.

41 vagunit ajalehpaberit, kaal 404,4 tonni; 2 vag. masina osasi, kaal 33,0 tonni ja 2 vagunit viljakaitse luukisi (raudtee oma laadimise materjal).

2. Transiitkaupe.

4 vagunit segakaupa, kaal 42,3 tonni; 1 vag. bendaashe, kaal 16,3 tonni; 1 vag. raamatuid, kaal 972 klgr.; 1 vag. koorelahutajaid, kaal 7,7 tonni; 4 vag. aniliinvärve, kaal 40,6 tonni; 3 vag. bukspuust tündri laudu, kaal 35,5 tonni, 1 vagun karbooruudi, kaal 11,0 tünni ja 1 vagun võitündri osadega, kaal 9,4 tonni.

Sama aja jooksul on nõukogude Venemaalt raudteed mööda Narva ja Irboska jaamade kaudu Eestisse tulnud:

2 vagunit rukist, kaal 32,9 tonni; 2 vag. odre, kaal 31,0 tonni; 22 vag. Siberi võid, kaal 228,2 tonni; 29 vag. sigurisi, kaal 94,3 tonni; 1 vag. hobuse jõhve, kaal 5,9 tonni; 9 vag. linu, kaal 79,3 tonni; 5 tsisterni petroleumi, kaal 58,5 tonni; 1 platvorm 2 autoga ja 1 tsistern naftaõli, kaal 11,0 tonni.

23–31. juulini on raudteed mööda Narva ja Irboska jaamade kaudu nõukogude Venemaale saadetud:

1. Eksportikaupe.

24 vagunit ajalehpaberit, kaal 302,7 tonni ja 3 vagunit masina osadega, kaal 48,8 tonni.

2. Transiitkaupe.

2 vagunit kalevit, kaal 9,4 tonni; 3 vag. segakaupa, kaal 12,7 tonni; 15 vag. heeringaid, kaal 235,2 tonni; 1 vag. raudtorusid, kaal 11,1 tonni, 1 vag. sigaretipaberit, kaal 10,1 tonni ja 3 vagunit parafiini, kaal 45,4 tonni.

Sama aja jooksul on nõukogude Venemaalt raudteed mööda Narva ja Irboska jaamade kaudu Eestisse tulnud:

4 vagunit sigurisi, kaal 50,8 tonni; 8 vag. linu, kaal 69,4 tonni; 1 tsistern naftaõli, kaal 11,0 tonni; 2 vag. vanu kõisi, kaal 11,2 tonni; 14 tsisterni petroleumi, kaal 162,9 tonni; 20 vag. Siberi võid, kaal 209,8 tonni ja 1 vagun parkimata nahku, kaal 4,0 tonni.

Kaubandusline läbikäimine Lätimaaga.

15–23 juulini on Eestist raudteed mööda Valga jaama kaudu Lätimaale saadetud:

20 vagunit tsementi, kaal 341,3 tonni; 2 saadetust Tartu „Pain Normali“ leivavabriku küpsetatud leiba, kaal 1109 klgr.; 1 saadetus shokolaadi, kaal 765 klgr.; 1 saadetus vasikanahku, kaal 1781 klgr.; 7 vag. 60 elus seaga, 83 elus vasikaga ja 12 elus sarvloomaga; 1 saadetus puuvillast riiet, kaal 1188 klgr.; 2 saadetust mitmesugust pudukaupa, kaal 2228 klgr.; 1 saadetus puust mõõblit, kaal 1621 klgr.; 3 vag. vabriku masina osasi, kaal 19,4 tonni; 2 saadetus hobusejõhve, kaal 2016 klgr. ja 2 vagunit segakaupa, kaal 2,8 tonni.

Sama aja jooksul on Lätimaalt raudteed mööda Valga jaama kaudu Eestisse tulnud:

4 vagunit suhkurt, kaal 50,8 tonni; 1 saadetus klaasnõusi, kaal 546 klgr.; 1 saadetus nahku, kaal 591 klgr.; 6 vag. heeringaid, kaal 60,6 tonni; 1 saadetus ahjupotte, kaal 488 klgr.; 1 saadetus raudvint, kaal 383 klgr.; 2 vag. rukist, kaal 31,9 tonni; 1 saadetus emaileeritud nõusid, kaal 2080 klgr.; 3 saadetust mitmesugust pudukaupa, kaal 1281 klgr.; 2 vag. raudnaelu, kaal 28,7 tonni; 1 tsistern bensiini, kaal 11,0 tonni; 1 saadetus majakraami, kaal 2596 klgr.; 1 vag. tööstuse masinaid, kaal 3,3 tonni ja 4 vagunit segakaupa, kaal 10,6 tonni.

23–31. juulini on Eestist raudteed mööda Valga jaama kaudu Lätimaale saadetud:

15 vagunit tsementi, kaal 213,9 tonni; 1 saadetus raudkaupa, kaal 338 klgr.; 1 saadetus puuvillariiet, kaal 528 klgr.; 9 kasti „Pain Normali“ leivavabriku küpsetatud teraleiba, kaal 548 klgr.; 2 vag.

elus sarvloomi, 2 vag. elus vasikaid, 59 tükki; 2 kohta pianiinodega, kaal 1126 klgr.; 1 vagun 1 hobusega; 5 vagunit 71 elus seaga, 3 saadetust mitmesugust pudukaupa, kaal 2018 klgr.; 4 vagunit vasikanahku, kaal 18,9 tonni ja 3 saadetust segakaupa, kaal 4633 klgr.

Sama aja jooksul on Lätimaalt raudteed mööda Valga jaama kaudu Eestisse tulnud:

2 vagunit suhkurt, kaal 31,8 tonni; 3 vag. heeringaid, kaal 38,6 tonni; 1 saadetus elektrimaterjaale, kaal 142 klgr.; 1 saadetus raudkaupa, kaal 395 klgr.; 2 tsisterni bensiini, kaal 28,1 tonni; 1 saadetus looma sarvi, kaal 19 klgr.; 1 vagun pappi, kaal 13,5 tonni; 1 saadetus tšapeefi, kaal 442 klgr.; 1 vag. raudnaelu, kaal 16,9 tonni; 2 saadetust mitmesugust pudukaupa, kaal 2502 klgr.; 1 vag. nisujahu, kaal 5,2 tonni; 3 saadetust sahariini, kaal 4599 klgr.; 1 vag. klaaspudelisi (riiklisele viinamonopolile), kaal 13,0 tonni; 1 saadetus raudraati, kaal 1777 klgr. ja 5 saadetust segakaupa, kaal 5169 klgr.

Ametlikud teated kaubandustööstus- ministeeriumilt.

Daani.

Daani valuutakriisi lahendamise ümber. Daani krooni kurs oli s. a. juuli viimase nädala jooksul kaunis stabiilne. Nii oli sterling 25.7 Dkr 27,20, 28.7 Dkr. 27.26 ja 31.7 Dkr. 27.26, kuna dollar samadel päevadel Dkr. 6.20, Dkr. 6.21½ ja Dkr. 6.21 oli. 1. aug. aga tõusid valuutakursid enam-vähem tuntuvalt: sterling Dkr. 27.26 pealt 27.40 peale ja dollar Dkr. 6.21 pealt 6.24 peale. Samuti tõusid ka teised valuutad. Tõusu põhjuseks on, nagu harilikult, suur vilja ja loomafoidu sissevedu, milleks palju valuutat vaja, kuna juuli väljaveost saadud valuuta aga veel turule jõudnud pole. Arvatakse siiski, et kroon sedapuhku palju ei lange, sest Nationalbank ja egaliseerimisfond ei olla mitte ilma valuutatagavaradeta, milliste turule laskmisega suuremat kurside tõusu ära hoida võib.

Valuutanõukogu, mille kokkutulekust viimati teatatud, peab praegu koosolekuid ning arutab krooni langemise põhjuseid ja selle vastu võitlemise abinõusid. Et krooni langemise peapõhjuseks passiivne kaubandusbilans on, ning selle vastu võidelda vaja, selle kohta on kõik nõukogu liikmed ühel arvamisel. Tarvilikkude võitlusabinõude asjus ei saa nad aga kuidagi kokku leppida. Mida ühe ettevõttele või poliitilise erakonna esitaja soovivat, selle laidab teise oma täitsa ära. Ses suhtes sarnanevad valuutanõukogu läbirääkimised riigipäeva omadele, millistel samuti krooni langemise vastu võitlemise meetodide suhtes tänini kokkuleppele pole jõutud.

23.7 esitati nõukogule ühe tema liikme, suurkaupmees Golding'i (valuutatsentraali esitaja valuutanõukogus) poolt väljatõotatud plaan, mille teostamisega viimane kaubandusbilansi ja ühes seega ka krooni kursi parandada tahab. 1. aug. ilmusid ajalehtedes lähemad teated nimet. plaani kohta.

Golding arvab, et Daani väljamaa kaupasi, eriti põllumajandusele tarvilikku vilja ja loomatoitu, mis ta tähtsamad importartiklid, kaugelt rohkem sisse veab kui ta tegelikult vajab. Kopenhageni ja teiste Daani sadamalinnade ladud olla, nagu Golding tõendab, kaupasi, eriti vilja ja loomatoitu, tungil täis, palju laevalaadungisi olla teel Daani sadama-

tesse, ning fulevaste hankimiste peale olla suured lepingud tehtud. Kõige selle tagajärjel olla suured rahasummad sisseveetud kaupade all kinni, ning nõudmine välisvaluuta järele palju suurem kui ta normaalselt olema peaks. Kui eestkätt tähtsamate importartiklite — vilja ja loomafoidu — sissevedu ainult niigi palju piirata, et neid rohkem sisse ei toodaks kui maa tegelikult tarvitab, siis väheneks — Golding'i arvamise järele — nõudmine välisvaluuta järele tuntuvalt, ja kroon hakkaks tõusma. Ülemäärast sissevedu soovitab Golding niimoodi piirata, et eriline nõukogu iga veerandaasta alguks kindlaks teeks, kuipalju Daani tähtsamatest importartiklitest tegeliku tarvituse kaadmiseks lähemal 3 kuul vajab, ning ära määraks, kuipalju neist nimet. ajal sisse tuua tohib. Sissevedu, mis kindlaks määratud piiridest üle läheb, tuleks vastavate määruste läbi takistada ning importööridele ainult niipalju valuutat müüa kui seaduslikult kindlaksmääratud sisseveoks vaja. Golding seletab, tema poolt väljatõotatud plaan võimaldada 1) takistada suuremaid, spekulatsioonide ostarbel ettevõtetel ülesostmist, 2) saada ülevaadet selle kohta kuipalju välisvaluutat lähema 3 kuu sisseveoks vaja ning 3) näha, kas nõudmine valuuta järele suurem on kui ta juuretulek väljaveost. Viimasel juhtumisel tuleks maksta panna määrused, mis sissevedu lähemal 3 kuul vähendaks, ning niimoodi sisse- ja väljavedu natukehaaval tasekaalu viia.

Golding leiab ka, et Daanil sugugi vaja pole väljamaa jahu sisse tuua, mida ta praegu õige suurel määral teeb. Daani kasvatada ise küllalt niipalju vilja, et sellest kogu maa jahuga varustamiseks jätkub. Selle asemel, et oma vilja loomadele sööta ja väljamaa jahu sisse tuua, peaks Daani oma vilja jahuks tegema, mis ta oma veskitele tööd annaks, ja loomi väljamaa viljaga toitma. See oleks jälle üks samm kaubandusbilansi aktiivsuse poole.

Valuutanõukogus leidis Golding'i plaan sisseveo piiramise kohta erilist vastuseismist põllumeeste esitaja Pinstrup'i poolt, kes arvab, et sisseveo reguleerimine Daani väljaveo võimaluste kahju teeb, ning selle asemel võimalikult suurt kokkuhoidmist riigi- ja eramajapidamises soovitas.

Nii vaidlevad haige krooni tervendajad arstimis-
meetodide üle ning otsivad kõigite vastuvõetavate
kesktee, kuna haige seisukorra parandamiseks tege-
liselt mitte midagi ei tehta, ning see aegajalt halve-
maks muutub. Veel s. a. jaanuaris oli krooni kulla-
väärtus 62,90%, juulis aga kõigest 59,70%. Seega on
kroon käesoleva aasta 7 esimese kuu jooksul kaotanud
ca 5,10% sellest väärtusest, mis tal aasta algul oli.

Teated ettevõtete tegevusest.

Põhja paberi- ja puupapivabrikute o/ü. Tallinnas, on oma läinud tegevusaasta puhtakasuga Emk. 43.782,6 tuh lõpetanud. Puhaskasu, mis 1922. a puhtakasu ülejäägiga (Emk. 48.998,3 tuh.) kokku Emk. 92.780,9 tuh. välja teeb, on järgmiselt jaotatud (milj. Emk.): varanduse kustutamiseks — 43,2, tasu revisj. komisj. — 0,05, ametnikkude ja tööliste heakäigukapit. — 0,1, dividendiks — 24,0 ehk 12% akts. pealt ja ettekandeks 1924. a. peale — 25,4. Äriseis 31. deis. 1923 Emk. 994.524,6 tuh.; tähtsamate arvete seis oli (milj. Emk.): võrdluseks 1922. a. andmed: kassa, vekslid ja väärtpaberid — 21,5 (5,8), liikuv ja liikumata varandus — 576,8 (249,2), valmis- ja poolvalmissaadused, tooresained ja puumaterjal — 284,3 (241,0), debitorid — 112,0 põhi- ja tagavarakapitaal —

293,8 (27,6), amortisatsioon kapital - 11,1 (5,1) kreditorid - 593,6 (449,4).

A/s. Tartu metallivabrik G. ja H. Lellep, Tartus, on oma läinud tegevusaasia puhtakasuga Emk. 977,6 tuh. lõpetanud. Äriseis 31. dets. 1923 Emk. 10.771,3 tuh. Põhikapitaal Emk. 4.200,0 tuh.

Muudatused aktsiaseltside ja osähi- suste põhikapitaalides.

Eesti transport-aktsiaselts „Gerhard ja Hey“ on otsustanud oma põhikapitaali Mk. 1.500.000 pealt Mk. 3.000.000 peale suurendada. Põhikapitaal seisab koos 3.000 akts. ä Mk. 1.000 (R. T. nr. 101/102 - 1924. a.).

Ärikalender.

21. augustil.

O/ü. „Aedniku“ erakorraline II peakoosolek kell 6 õhtul „Lootuse“ seltsi saalis.

25. augustil.

A/s. „Silva“ erakorraline peakoosolek kell 3 p. l. Merepuiestee 17. A/s. „Forest“ erakorraline peakoosolek kell 3 p. l. Merepuiestee 17.

Tähtsamad vähempakkumised.

Mereasjanduse peavalitsus (Tallinn, Vana Sadama t. 21), kirjalikul, 20. augustil s. a. kell 10 homm. - Narva-Jõesuu silla parandustööd.

Tallinna peaposikontori majanduskommisjon, kinnisel ja suusõnalisel, 28. augustil s. a. kell 10 homm. - peaposikontori majade remont-tööd.

Tähtsamad enampakkumised.

Sadamatehased (Tallinna) suusõnalisel, 22, 25. ja 27. augustil s. a. kell 10 homm. - horisontaalaurumasin 50 h. j., 4 laevakatel, Worthington-pump, mitmesugust rauda jm.

Metsade peavalitsus, (Tallinn, Toomkiriku pl. nr. 3) suusõnalisel, 25. augustil s. a. kell 10 homm. - laudu järgmistes kohtades, arvul ja alghindadega: 1) Tartumaal, Kastre lauatehases umb. 97 st. ä Mk. 13.000, 2) Saaremaal, Selgose lauatehases umb. 163 st. ä Mk. 14.000 ja 3) Läänemaal, Varbla lauatehases umb. 48 st. ä Mk. 12.000.

Uued seadused ja määrused.

Määrus kuldraha üksuse kindlaks määramise ja kuldraha lepingute sõlmimise seaduse elluviimiseks ja maksapanemiseks (R. T. nr. 83/84-24. a.).

1. Juhtnõbrid riigiasutustele selleks, missuguseid lepinguid sõlmida ja missuguseid kohustusi välja anda ja vastu võtta kroonides, töötab välja ja paneb maksma rahaminister kokkuleppel riigikontrolõõruga ja vastava ametkonna ministriga.

2. Kinnitusraamatutes Eesti markades ingrosseeritud hüpoteekide valoriseerimiseks kroonides pea-

vad pooled, st. ühelt poolt isik, kes on õigustatud kinnisvara hüpoteegiga koormama ja teiselt poolt obligatsiooni valdaja esitama kinnitusametile valoriseeritava obligatsiooni, kusjuures hüpoteegi maksvaks hakkamisest kroonides märgitakse niihästi kinnitusraamatusse kui ka obligatsioonile (R. T. nr. 103-1924 a.).

Määrus laenude andmiseks põllumajanduslistele koolidele ja katsejaamadele on avaldatud „R. T.“ nr. 103-1924. a.

Isiklikud teated.

Abielu varanduste lahutamise lepingud. Valter Juhkental ja Aleksandra Juhkental, sünd. Finko; Aleksander Kreekmann ja Nadeshda Kreekmann, sünd. Svirsky; Aleksander Pauli p. Christanson ja Johanna Karli t. Christanson, sünd. Peter; Samuel Katz ja Cilla Katz, sünd. Itzkovitz; Jaan Tõnise p. Laan ja Anna Jaani t. Laan, sünd. Hoff. (R. T. nr. 103-1924).

Kaubalaadimised riigi raudteel.

Üksikutel nädalatel on meie era-kokkuvõtte järele riigi laiaroopalisel raudteedel kaube laaditud järgmisel määral (vagunid):

	21-29 juuni	27. j. 5. juuli	5-12. juuli	12-19. juuli	19-26. juuli	26. juuli 2. aug
Teravilja ja jahu . . .	19	53	55	87	46	29
Kartulid . . .	28	27	13	13	2	2
Elusloomi . . .	49	79	55	58	40	104
Linu	12	9	8	7	7	3
Põletispuid . . .	93	163	138	189	152	255
Muud metsamaterjaali . . .	567	215	649	546	577	559
Põlevkivi . . .	125	131	79	136	201	189
Muud era-kaupa . . .	893	1057	1209	993	942	943
Kokku . . .	1786	1734	2206	2029	1969	2084
Raudtee veod	228	432	348	308	337	319

Kokku laaditud . . . 2014 2166 2554 2337 2304 2403

Tallinna laiaroopalisesse kaubajaama on samade aegade jooksul sisemaalt sisse tulnud:

	1-7. juuli	7-15. juuli	15-23. juuli	23-31. juuli	1-7. aug.	7-15. aug.
Teravilja ja jahu . . .	3	4	2	3	2	4
Kartulid . . .	9	8	1	3	1	4
Põletispuid . . .	161	172	198	183	204	166
Metsamaterj. . .	132	122	210	199	162	186
Linu ja takku	4	3	3	2	1	3
Muud erakaubad . . .	66	64	81	93	83	101
Põlevkivi . . .	32	30	24	27	26	36
Kokku . . .	407	403	519	510	479	500

Tallinna börs kursisedel

		11. VIII.	12. VIII.	13. VIII.	14. VIII.	15. VIII.
1 dollar	Ostjad	419,—	—	424,—	—	427,—
	Müüjad	427,—	—	428,—	—	—
	Tehtud	425,—	—	430—428	—	—
1 naelsterling	Ostjad	1935	—	1930	—	1939
	Müüjad	1945	—	1941	—	—
	Tehtud	1945	—	—	—	—
1 biljon Saksa r. mk.	Ostjad	101	—	101	—	102,5
	Müüjad	103	—	102	—	—
	Tehtud	—	—	—	—	—
100 Soome marka	Ostjad	1050	—	1055	—	1070
	Müüjad	1070	—	1073	—	—
	Tehtud	—	—	—	—	—
100 Rootsi krooni	Ostjad	11.250	—	11.250	—	11.450
	Müüjad	11.450	—	11.450	—	—
	Tehtud	11.450	—	—	—	11.450
100 Daani krooni	Ostjad	6875	—	6850	—	7025
	Müüjad	6975	—	6950	—	—
	Tehtud	—	—	—	—	—
100 Prantsuse frk.	Ostjad	2375	—	2300	—	2475
	Müüjad	2450	—	2400	—	—
	Tehtud	—	—	—	—	—
100 Holl. gulden.	Ostjad	16.475	—	16.575	—	16.800
	Müüjad	16.675	—	16.775	—	—
	Tehtud	16.675	—	—	—	—
1 Lat	Ostjad	80,—	—	80,25	—	82,50
	Müüjad	82,5	—	82,75	—	—
	Tehtud	—	—	—	—	—
100 Czechosl. kr.	Ostjad	1240	—	1245	—	1290
	Müüjad	1290	—	1295	—	—
	Tehtud	—	—	—	—	—
1 Eesti kroon	Ostjad	—	—	—	—	—
	Müüjad	—	—	—	—	—
	Tehtud	115	—	115	—	115
100 Itaalia liiri	Ostjad	1910	—	1915	—	1975
	Müüjad	1975	—	1980	—	—
	Tehtud	—	—	—	—	—
100 Norra krooni	Ostjad	5900	—	5900	—	6050
	Müüjad	5975	—	5990	—	—
	Tehtud	—	—	—	—	—
100 Belgia franki	Ostjad	2125	—	2175	—	2250
	Müüjad	2175	—	2275	—	—
	Tehtud	—	—	—	—	—
100 Helveetia fr.	Ostjad	8075	—	8075	—	8150
	Müüjad	8175	—	8175	—	—
	Tehtud	—	—	—	—	—
1 Tschervonetz	Ostjad	2150	—	2150	—	2225
	Müüjad	2225	—	2225	—	—
	Tehtud	—	—	2200	—	—

Tähtsamate en gros kaupade hinnad, mis läinud nädalal kauba börsel koteerimise komisjoni poolt koteeriti.

Jahud: nisu, pehme, kõrgem Ameerika sort.	pd.	980—1040	Lina seemned, õli 87½% basis fr. Tall. „ külvil 98% „	pd.	—
„ sõre Ameerika	„	1060—1080	Takud, Codilla I.	„	—
A/S. Rotermanni tehaste jahud: nisu, pehme, „ sõre „ pehmed, teised sordid	„	—	„ II.	„	—
Rukki jahud	„	335—360	Kivisüsi, auru Yorkshire 2k. pest. „ Newcastle	„	56—59
„ püül	„	560—580	„ sepa	„	61—63
Nisu, Vene	„	—	Koks, valu	„	90—
Rukis Eesti	„	300—	„ gaasi	„	85
„ Vene.	„	—	Põlevkivi, I. sort	„	10
Kaerad, toidu, Vene	„	285—	Põlevkivi, II. sort	„	7,5
„ seemne, Vene	„	—	„ III.	„	5
Odrad, „	„	—	Raud, sordi „	„	320—360
Erned, rohelised, Eesti	„	—	„ talad (T)	„	320—360
„ Hollandi	„	—	„ vits	„	450—500
Riis, Burma II.	„	880—900	„ raud plekk	„	500—540
Kartulid, eksport fob Tallinn „ piirituse	„	—	„ tsingitud	„	800—850
Kartuli tärklis „Superieur“	„	980—	Teras Inglis.	„	—
Piim, pudelites	ltr.	18	„ Saksa	„	—
Või, melerei, eksport	n.	130—135	„ nikkel	„	—
Või siseturg	„	100—105	„ vedru	„	520—550
Margariin, väljamaa	„	60—65	„ tööriistade	„	1200—1400
Juust, kohalik Schweitsi.	pd.	2800—3000	„ talla	„	—
Kaseiin	„	700—900	Malm	„	280—290
Munad, eksport I. s. (sinine tpl.) „ II. s.	„	17—17,5 15—16	Inglestina	„	8300—8800
Kakao, Inglis	pd.	—	Seatina	„	1200—1400
„ Ameerika	„	1400—1600	Vask, plekk punane	„	4500—4900
„ Hollandi	„	2400—2600	„ vaige	„	4400—4800
Kohvi, Rio, Santos	„	4200—4600	Tsink-plekk	„	1600—1800
Kohvi, Kesk-Ameerika sordid „ Mexiko	„	4800—6400	Masinaõli, Vene, Nobel No. 6.	„	800—840
Tee, lahtine Pekoe broken, Java „ „ Orange Pekoe, Java „ „ Tseilon „ „ Moning, Hiina	„	— — — — —	„ Ameerika	„	730—
Suhkur, peenike valge, Saksamaa „ Poola	„	—	„ solaar	„	—
„ „ Czechoslovaakia	„	1100—1120	„ Autolien	„	1350—1650
Siirup, kartuli, B 420	„	1000—	„ auto	„	—
„ „ B 380	„	—	Tsilindriõli, Vene	„	1200—1400
„ „ Glucose	„	975	„ Ameerika	„	800—1200
Sool, lahtine	„	62—64	Põlevkivi õli	„	180—240
Heeringad Yarmouth, Mattie tünn „ Shotti Fulls	„	—	„ pigi	„	250
„ „ Shotti Mat Full talve pük	„	4000—4400	Nafta, Vene	„	360—370
„ „ Matties	„	5300—5700	„ Ameerika	„	270—280
„ „ Norra Sloe	„	5100—5100	Petrooleum, Vene	„	360—370
Liha, sea, I. sort	pd.	1680—1800	„ Ameerika	„	360—370
„ looma, I. sort	„	1000—1200	Bensiin, Vene	„	840—860
Pekk, eksport. I s.	„	—	„ Ameerika	„	840—860
Heinad, aasa	„	—	Piiritus, eksport. (excl. vaat) fob ltr.	„	—
Õitkoogid, linaseemne	„	—	Pesusooda	pd.	220—240
„ palmi	„	240—	Seebikivi 72% Inglis	„	735—745
„ päevalille	„	—300	Parafiin 50—520	„	—
„ soja	„	370—	„ 1200—1340	„	—
Nisukliid	„	240—	Parkimise ekstrakt	„	—
Rukkikliid.	„	—	Väävel, õie 98% „	„	400
Puuvilla riie, Bjas, D. I.	ars.	48,25—54	Värvid, nigrosin vees sulav, välj. „ tsinkvalge Saksa roh. PZ. pd.	pd.	9300 1600
„ „ Mitkal, ekstra	„	34,50—41,25	„ Prantsuse „	„	1600
Lina, Liivi R.	pd.	—	„ tinavalge Englise	„	1600—168
„ Võru-Petseri	„	—	„ ooker Prants.	„	310—4000
„ Tartu	„	—	Vätisained, salpeeter, Norra (k. 6 pd.) „ Chile	„	—
			„ Superfosf. E. T. K. must kukk (k. 6 pd.) 18—20% fr. Tallinn.	„	—
			„ Thomasjahu k.100kg. 17-18% k.	„	795—
			„ Kaalisool, 30% kott 6 pd. frkojaam	„	690—
			„ „ 40% „	„	840—
			„ „ Kainiit 12% lahtine,	pd.	1100—
			„ Vosvoriit, Eesti 6%	„	—
			Paber, rotatsiooni	„	34—36 430

